

УДК 911.3:314

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗСЕЛЕНСЬКИХ ДИСПРОПОРЦІЙ У ДНІСТРОВСЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ВНАСЛІДОК РЕФОРМИ АТУ

Павло Венців

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна, 79007
e-mail: ventsiv.pavlo@chnu.edu.ua*

Розглянуто особливості просторового поділу населення, відмінності між громадами новоствореного в ході адміністративно-територіальної реформи Дністровського району Чернівецької області за основними демографічними показниками за період 1979–2021 рр. Проведено аналіз, щоб з'ясувати нерівномірність розвитку громад, особливості розподілу населення у районі та визначити громади, які потребують пріоритетної уваги при плануванні регіонального розвитку. Виявлено просторово-демографічні закономірності та тенденції розвитку району. Застосовано офіційні статистичні дані Головного управління статистики у Чернівецькій області та порталу “Децентралізація” за період 1979–2021 рр. Статистичну інформацію опрацьовано та описано, на основі отриманих результатів складено низку карт у середовищі QGIS. Отримані карти відображають особливості розподілу населення Дністровського району на рівні об'єднаних громад, чисельність населення, густоту населення, розподіл на сільські та міські, темпи зростання чисельності, пересічну відстань між населеними пунктами. Встановлено, що понад 70 % населення нового району зосереджено у п'яти найбільших громадах, тоді як інші громади значно менш заселені. Населення розміщується у міських громадах, найбільш компактно в Новодністровській і Хотинській громадах та її околицях. Периферійні сільські громади малозаселені. Динаміка чисельності населення є негативною: 1979–2021 рр. зростання чисельності зафіксовано лише в м. Новодністровськ. У Кельменецькій та Лівинецькій громадах виявлено високі темпи депопуляції. В районі простежуються відчутні демографічні проблеми, у всіх громадах спостерігається скорочення населення та селищна Кельменецька громада, не зважаючи на статус адміністративного центру району, стикається зі скороченням населення та низькими демографічними показниками. Отримані результати можуть бути використані для оптимізації територіальної організації розселення та підготовки рекомендацій з просторового планування.

Ключові слова: територіальна організація, система розселення, просторові диспропорції, депопуляція, адміністративно-територіальна реформа, Дністровський район.

Вступ. Адміністративно-територіальна реформа суттєво змінила систему адміністративно-територіального устрою (АТУ), відбулось об'єднання районів, утворення об'єднаних громад. АТУ Дністровського району з новими межами вплинув на перерозподіл населення в його межах. Дністровський район утворено з північних та північно-східних оселень. Територія розташована в долині р. Дністер, що обумовлює особливості його заселення. Формування нових великих адміністративно-територіальних одиниць збільшує необхідність комплексного аналізу просторово-демографічних процесів на цих територіях. Зміни в адміністративно-територіальному устрої вплинули на межі, склад громад їх автономність,

© Венців П., 2025

 Open Access

Ця стаття поширюється на умовах публічної ліцензії Creative Commons “Із зазначенням авторства – 4.0 міжнародна”

відповідно важливо розуміти, які особливості розселення сформувалися на теперішній час та простежити зміни, що проходили саме на територіях новоутворених громад та районів. Вивчення систем розселення Дністровського району в умовах реформи є актуальним оскільки дає змогу простежити відмінності між громадами за чисельністю населення, густотою населення, пересічною відстанню поселень, темпами та тенденціями зростання населення, роллю адміністративних центрів інших поселень з певними особливостями. Громади та райони отримали більшу автономію відповідно формуються та запроваджуються плани соціально-економічного розвитку району. Результати такого аналізу можуть бути використані при плануванні регіонального розвитку, оптимізації інфраструктури та розробці збалансованої місцевої політики.

Методологію дослідження відповідності систем розселення у територіальній структурі суспільно-географічних комплексів досліджував В. О. Джаман [1]. Дослідження Л. Б. Заставецької [2, 3] присвячено структурним особливостям територіальної організації функціонування розселення саме в умовах реформування АТУ. К. Ю. Сегіда [5] розглянула особливості визначення щільності та концентрації населення та інтерпретації отриманих даних. Л. М. Немець та К. С. Сегіда проаналізували новий адміністративно-територіальний устрій на субрегіональному рівні, виділивши групи районів за характером розселення; ними простежено, що укрупнення районів впливає на концентрацію населення та може посилювати диспропорції між центрами громад та периферією [4].

Метою дослідження є комплексний аналіз просторово демографічних характеристик Дністровського району Чернівецької області, виявлення основних демографічно-просторових тенденцій та диспропорцій, виокремлення контрастних територій, що потребують особливої уваги в регіональному плануванні. Відповідно завдання: описати адміністративно територіальну структуру і межу територіальних громад району; оцінити основні демографічні показники та тенденції; проаналізувати рівень урбанізації та характер розміщення населених пунктів; виявити соціально-демографічні контрасти; окреслити рекомендації для подальших досліджень та регіонального планування.

Методи дослідження. Для збору демографічних та просторових даних ми використовували емпіричні підходи щодо громад Дністровського району Чернівецької області. В основу нашого дослідження лягли офіційні статистичні матеріали, зокрема переписів населення та щорічної звітності, отримані з Головного управління статистики в Чернівецькій області, а також матеріали порталу “Децентралізація” (<https://decentralization.ua/areas/0372>). Крім того, враховано паспортні дані окремих громад, зокрема Кельменецької громади, а також відкриті ресурси органів місцевого самоврядування. Аналізувались і ретроспективні (1979, 1989, 2001, 2011), і актуальні дані (2021), завдяки чому вдалося відстежити тенденції за тривалий період. Під час статистичного аналізу ми розраховували основні демографічні показники: густоти населення (осіб/км²), середньої відстані між населеними пунктами, відносних темпів зміни чисельності населення (%), а також аналіз структурних демографічних характеристик (вікова структура, частка міського/сільського населення). Для обчислення пересічної відстані між поселеннями використано формулу М. Вініда. Цей підхід дає змогу виміряти, наскільки компактно розташовані поселення. Узагальнені показники оброблялись у табличному форматі з подальшою побудовою графіків, які ілюструють динаміку чисельності населення. Для картографічного аналізу ми працювали в програмі QGIS, що дозволяє виконувати просторову візуалізацію соціально-географічних даних. На основі зібраної статистичної інформації були побудовані тематичні карти: чисельності населення по громадах, густоти розселення, типології громад за

демографічними характеристиками, динаміки чисельності населення та середньої відстані між населеними пунктами. ГІС-аналіз допоміг нам виявити певні закономірності в розподілі населення та встановлення територіальних контрастів. Завдяки візуалізації ми змогли виділити компактні громади та ті, що знаходяться на периферії, визначити осередки депопуляції та територіальної концентрації населення. Статистичну базу дослідження складають дані Головного управління статистики в Чернівецькій області та оприлюднені статистичні дані на порталі “Децентралізація” [6]. Також використано статистичну інформацію отриману в головному управлінні статистики в Чернівецькій області. Здійснено відповідні обрахунки. Статистичну інформацію опрацьовано та описано, на основі отриманих результатів складено низку карт у середовищі QGIS.

Загальна характеристика. Дністровський район охоплює десять територіальних громад (ТГ) – три міських (Новодністровська, Сокирянська, Хотинська), одну селищну (Кельменецька) і шести сільських (Вашковецька, Клішковецька, Лівинецька, Мамалигівська, Недобоївська, Рукшинська). Серед десяти громад району найбільше сільських – шість, міських – три, у районі тільки одна селищна громада, отримала статус адміністративного центру (Кельменці). До складу району увійшло десять територіальних громад (три міських, одна селищна та шість сільських). До складу району увійшли території колишніх Сокирянського, Кельменецького та більшої частини Хотинського (за винятком крайньої північно-західної частини, яка зараз входить до складу Топорівської громади), а також східної частини Новоселицького (Мамалигівська громада). Адміністративним центром новоутвореного району стало селище Кельменці. Громади Дністровського району різняться за площею, чисельністю населення та типом центру (місто, селище міського типу чи село). Загальна площа району становить 2 120,0 км², населення – 156 058 осіб [6].

Територіально Дністровський район займає північно-східну частину області середня висота рівнинної території якої близько 230 м над рівнем моря, через північну частину району протікає р. Дністер, що підвищує природо-ресурсний та туристичний потенціал району, межує з Молдовою на півдні, Тернопільською та Хмельницькою областями на півночі та Вінницькою на сході. Селище Кельменці розташоване приблизно в центрі району і виконує роль потужного демографічного ядра та адміністративного центру.

Результати дослідження. Громади Дністровського району суттєво відрізняються за площею і чисельністю населення. Найбільшими є Сокирянська міська (близько 606,5 км²) та Кельменецька селищна ТГ (540,6 км²). Найменшу площу має Вашковецька сільська ТГ (58,7 км²). Отже, найменша громада в 10 разів менша за площу від найбільшої. Абсолютними демографічними лідерами є Сокирянська (≈36,5 тис. осіб) і Кельменецька ТГ (≈32,1 тис. осіб). Значною є також Хотинська міська ТГ (≈18,2 тис. осіб), тоді як інші громади суттєво менш населені (наприклад, Вашковецька – 4,68 тис., Лівинецька – 6,68 тис., Рукшинська – 6,50 тис.). П'ять найбільших громад (Сокирянська, Кельменецька, Хотинська, Клішковецька та Мамалигівська) концентрують майже 73 % населення району (близько 114,1 тис. осіб з 156,1 тис. загалом), тоді як решта п'ять громад містить лише близько 27 % населення. Це свідчить про значне скупчення населення у відносно небагатьох великих центрах.

Найбільша частина населення зосереджена в центральній частині району (рис. 1). Населення зосереджене в сільських поселеннях: сільське – 64,6 %, міське – 35,4 %, також серед десяти громад шість є сільськими поселеннями. Густота населення як і в Чернівецькому районі доволі нерівномірна, найбільше в Новодністровській 1 492 осіб/км², що формує середню густоту 215 осіб/км², цікаво, що середня густота Дністровського району, не враховуючи Новодністровську міську об'єднану громаду 73 осіб/км². В інших

міських громадах щільність значно менша, це насамперед пов'язано зі значно більшою площею поселення. Сокирянська ТГ, не зважаючи на найбільшу чисельність по району 36,5 тис., м. Сокиряни та 24 сільських населених пунктів середня густота становить 60 осіб/км². За густотою населення після Новодністровської громади лідирують сусідні між собою громади: Хотинська, густота відповідає – 99 осіб/км², Недобоївська – 96 осіб/км², Мамалигівська – 82 осіб/км², розташовані вони в західній частині району. Серед усіх громад Дністровського району найнижчу щільність населення демонструє Лівинецька громада – 52 осіб/км². Також у Кельменецькій ТГ цей показник становить 59 осіб/км² (що пов'язано зі значною площею 540,6 км²), трохи вищий показник у Рукшинській ТГ 60 осіб/км². Важливо виокремити також групу територіальних громад із відносно невеликою площею та низькою чисельністю населення – це Рукшинська, Вашковецька та Лівинецька сільські громади, розташовані на периферії району. Їх населення не перевищує 6,5 тис. осіб. Населення концентрується в територіально компактних урбанізованих осередках уздовж Дністра, а у віддалених селах щільність дуже низька.

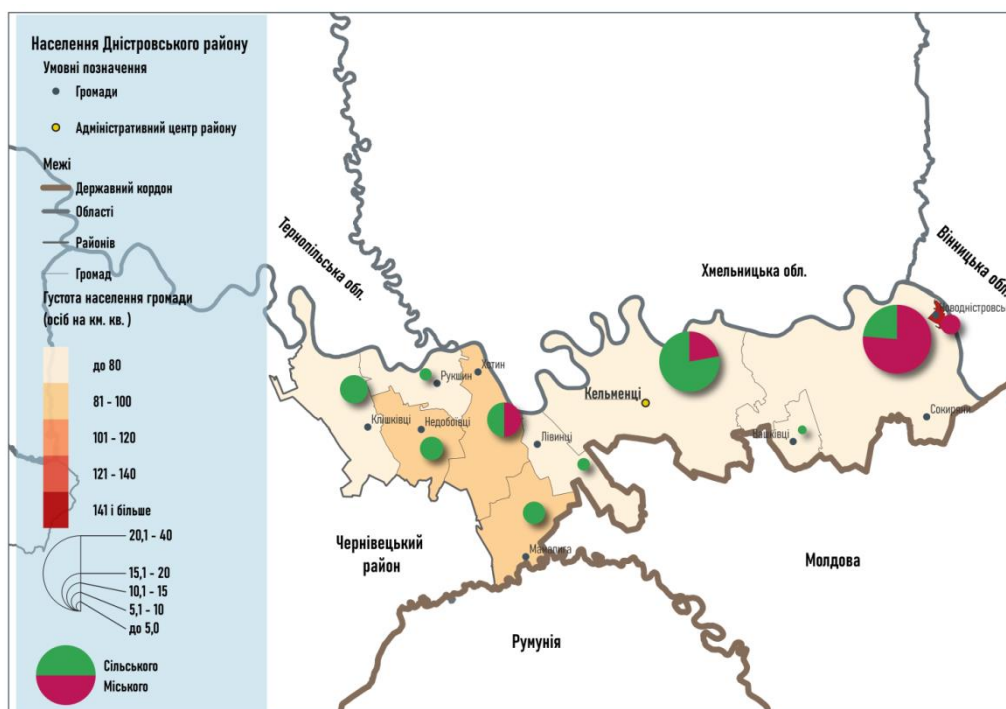

Рис. 1. Картосхема розселення населення Дністровського району.

Fig. 1. Map of population distribution in Dniester district.

Динаміка населення за останні роки має чітку негативну тенденцію, особливо в Дністровському районі. Проаналізувавши зміни чисельності населення за період 1979–2021 рр., простежено, що за цей період воно зросло тільки в Новодністровській ТГ. За темпами зростання цей показник сягнув +195 %, проте це пов'язано зі збільшенням кількості населення у декілька разів у відрізок від 1979 по 1989 рр. За період із 2001 по

2021 рр. в Новодністровській громаді простежено зростання близько +1,2 %. Тільки в Новодністровській міській громаді спостерігається зростання чисельності населення та високі темпи зростання, а в інших громадах – скорочення населення (рис. 2), Рукшинська сільська громада вирізняється підносною стабільністю демографічної ситуації, демонструючи тільки незначне зменшення чисельності населення -4,2 %. Як видно з графіка, тільки в певних громадах можна побачити зростання населення, лише в окремих громадах та переважно в певні роки.

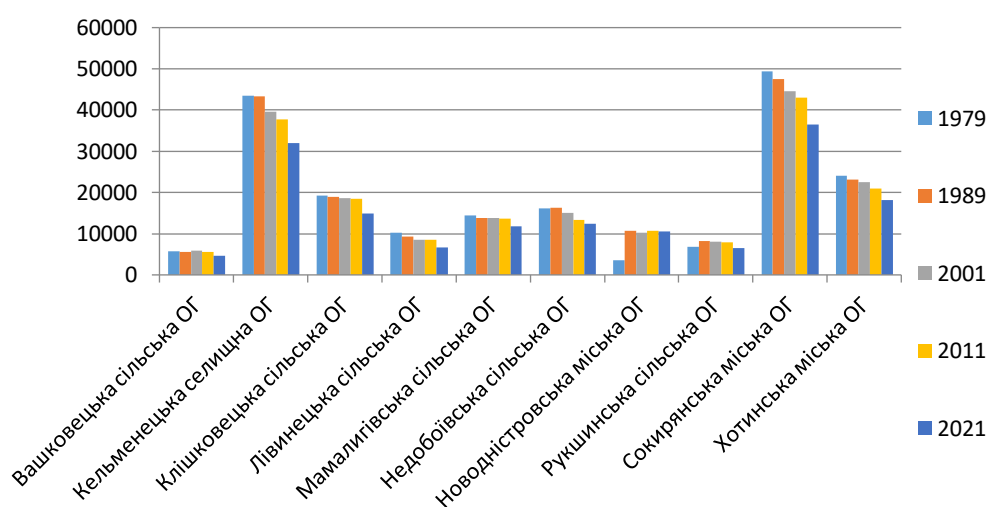

Рис. 2. Динаміка чисельності населення у Дністровському районі 1979–2021 рр.

Fig. 2. Population dynamics in the Dniester region in 1979–2021.

У всіх громадах простежується скорочення. Зокрема, Кельменецька селищна і Лівинецька сільська громади скоротили населення на 26,2 і 29,2 %.

Депопуляція вірогідно пов'язана зі зниженням природного приросту і відповідно старіння населення (зауважимо, що у 2019 р. в колишньому Кельменецькому районі був один із найвищих в області показників природного скорочення – 9,6 ‰), як можна простежити на карті найбільші темпи скорочення притаманні для Лівинецької (–35 ‰), Сокирянської (–26 ‰) і Кельменецької (–26 ‰) громад (рис. 3). Ці три громади за площею займають більшу частину району, територіально це східна частина області та району, Кельменецька, як зазначалося, є адміністративним центром району, 22,2 % населення є міським; а частка сільського – 77,8 %. В паспорті громади зазначено, що ключовими проблемами громади є відсутність достатньої кількості робочих місць з високим рівнем заробітної плати, недостатня інфраструктурна забезпеченість населених пунктів (дороги, вуличне освітлення, транспортне обслуговування). Також зазначено, що частка власних доходів становить 55–58 %, у громаді реалізуються проєкти та залучаються інвестиції [7]. У віковій структурі громади спостерігаються відчутні диспропорції, частка населення працездатного віку (18–60) становить 56,2 %, а частка населення старша за працездатний вік 27,4 %, найменша частка діти та особи до 18 років 16,4 % [8].

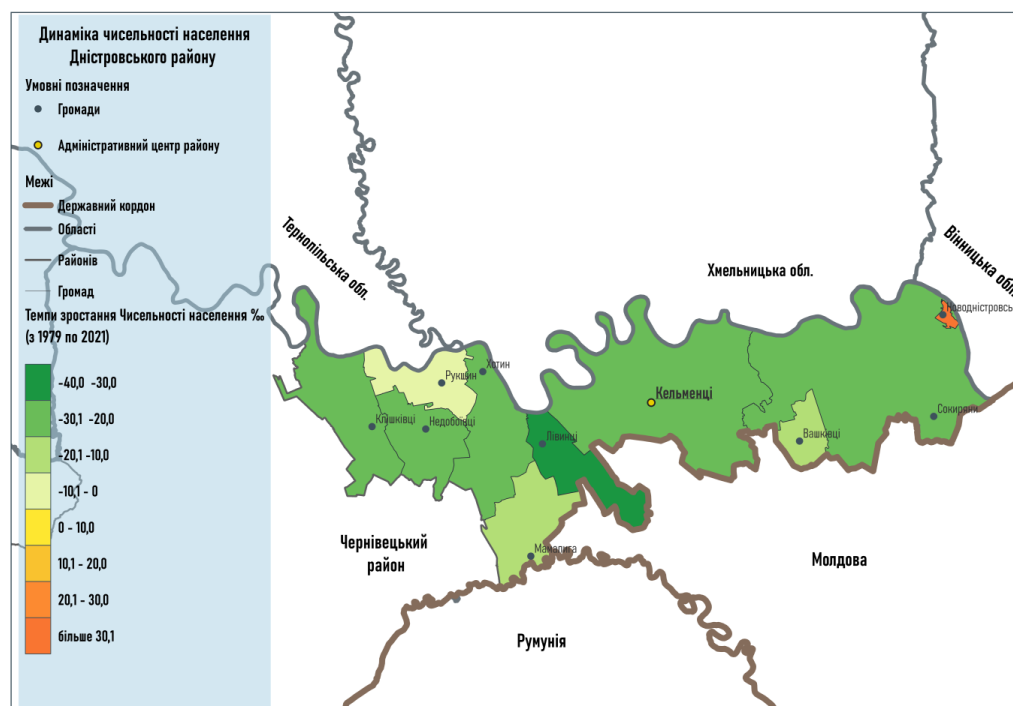

Рис. 3. Динаміка чисельності населення Дністровського району, 1979–2021 рр.

Fig. 3. Map of population dynamics in Dniester district, 1979–2021.

Сучасний стан громади, ймовірно, є наслідком наявних соціально-економічних проблем. Проте ситуація відома і наразі громада залучає інструменти для покращення соціально-економічних умов що може позитивно вплинути на показники трудової міграції та відповідно урівноважити вікову структуру населення та демографічну ситуацію. Як можна простежити на графіку (див. рис. 2) найбільш стабільні у значеннях чисельності населення – Новодністровська і Хотинська громади та найближчі до неї сільські Клішківська, Мамалигівська та Рукшинська громади. У Хотинській міській об'єднаній територіальній громаді впродовж 1979–2011 рр. простежувалося помірне скорочення чисельності населення: за кожне десятиліття спад становив приблизно 3–7 %, що свідчить про відносно стабільну демографічну ситуацію. Водночас у період 2011–2021 рр. темпи зниження значно зросли – населення скоротилося майже на 13 %, що свідчить про активізацію негативних демографічних процесів упродовж останнього десятиліття. Зважаючи на загальну тенденцію в районі, такі результати можна назвати перспективними, ці громади мають розвинутіший інфраструктурний та економічний потенціал (гідроенергетика, транспорт, торгівля, туризм), тому втрати населення і частина з них навіть демонструє стабілізацію або незначне зростання.

На відмінну від Чернівецького району, де громади з найбільшими від'ємними темпами приросту були сільськими та з низькою кількістю населення, у Дністровському районі до таких характеристик належить тільки Лівинецька сільська ТГ (–35,2 ‰), наступні за показниками темпів приросту в Кельменецькій селищній (–26,1 ‰), Сокирянській міській

(–26,0‰), Хотинській міській (–24,3‰) ТГ. Варто зауважити, що у Дністровському районі більшість громад із від'ємним приростом: Новодністровська ТГ – позитивний (+196 ‰), Рукшинська – слабо негативний (–4,2 ‰), Мамалигівська ТГ – негативний (–18 ‰). У решті громад – сім громад з десяти, фіксуємо чітку негативну динаміку із показниками від (–20 ‰) до (–35,2 ‰), відповідно, крім загальноукраїнської тенденції до знелюднення периферійних сільських територій у Дністровському районі простежується скорочення населення і в міських та селищних громадах. Можна припустити, що Дністровський район наразі перебуває у складній ситуації – Кельменецька та Лівинецька громади розташовані далеко від економічних осей – територія Кельменецької селищної громади, яка стала адміністративним центром району, має переважно сільську спеціалізацію, наразі простежується недостатній рівень розвитку інфраструктури та соціально-економічного розвитку, також і раніше в цій громаді простежувалася тенденція до депопуляції населення. Відповідно в Кельменецькій та сусідній до неї Лівинецькій громаді простежуються найбільш негативні показники темпів зростання населення. Статус адміністративного центру зумовлює підвищену увагу до цієї громади, проводиться робота над реалізацією планів розвитку, що надалі можливо вирівняє розселенські диспропорції в районі.

Одним із важливих показників для визначення просторової організації є показник щільності поселень, який виражається через формулу, запропоновану Польським географом М. Вінідом, вона базується на припущенні розташування у вузлах рівномірної сітки – кругове (або квадратне) розміщення сільських поселень означає, що очікувана відстань між ними дорівнює квадратному кореню з площі території поділеної на їх кількість [9]. Середня відстань між населеними пунктами району становить 4,16 км. Найбільша в громадах Дністровського району на 100 км² припадає близько шість населених пунктів, що дещо нижче від середньообласного показника (7 нп/100 км²), що свідчить про більш розріджену мережу поселень порівняно з центральними районами області. Найвища щільність поселень простежуються у Клішківській громаді, де на площі 212,4 км² розташовано 12 населених пунктів (5,65 нп/100 км²), що доповнюється відносно малою середньою відстанню між ними (4,20 км). Подібні показники мають також Мамалигівська (8 нп на 144,7 км² – 5,53 нп/100 км²; середня відстань – 4,30 км) і Недобойська громади (7 нп на 129,5 км² – 5,41 нп/100 км²; відстань – 4,31 км). До групи громад зі середніми значеннями щільності поселень належать Лівинецька (7 нп на 129,3 км² – 5,41 нп/100 км²; відстань – 4,34 км), Рукшинська (6 нп на 108,7 км² – 5,52 нп/100 км²; відстань – 4,27 км) та Хотинська громади (11 нп на 182,5 км² – 6,03 нп/100 км²; середня відстань – 4,09 км). Значно рідша мережа поселень притаманна для Кельменецької громади – попри велику кількість населених пунктів (26), їх розміщення на значній площі (540,6 км²) дає показник щільності всього 4,81 нп/100 км². У Вашківській громаді на 58,7 км² розташовано лише чотири населені пункти (6,81 нп/100 км²), однак через відносно компактну територію пересічна відстань між поселеннями невелика – 3,86 км. Подібна ситуація у Сокирянській міській громаді (25 нп на 606,5 км² – 4,12 нп/100 км²), однак середня відстань тут найбільша в районі – 4,92 км, що свідчить про розосередженість сільських населених пунктів навколо двох центрів – Сокирян і Вашківців. Найвища щільність і найменша середня відстань зафіксована в Новодністровській громаді. Попри те, що вона охоплює лише одне поселення (м. Новодністровськ), її площа мінімальна – 7,1 км². Відповідно, щільність – 14,08 нп/100 км² (формально), а пересічна відстань – лише 2,72 км, що обумовлено тим, що територіальна громада сформована виключно навколо одного міста (рис. 4).

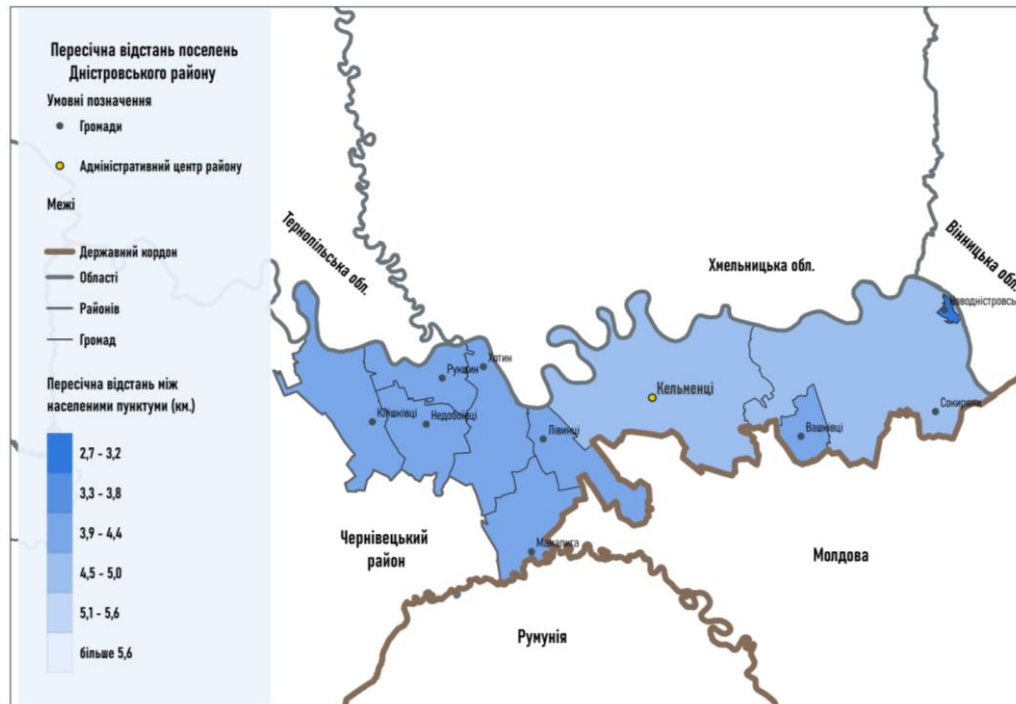

Рис. 4. Пересічна відстань поселень Дністровського району.
Fig. 4. Average distance of settlements in Dniester district.

Отже, загальна тенденція демонструє просторову диференціацію щільності та середніх відстаней між поселеннями. Найкомпактніша та найщільніша мережа притаманна для історично заселених центрів (Новодністровськ, Хотин, Клішківці), тоді як периферійні великі громади, зокрема Кельменецька й Сокирянська, мають більш розосереджену сітку сіл, що потребує додаткової уваги при плануванні транспортної доступності та інфраструктури. Відстані між найбільш депресивними гірськими селами та економічно активними центрами складають десятки кілометрів, що підсилює нерівність рівнів життя і можливостей.

Обговорення. Виконаний аналіз засвідчив, що Дністровський район характеризується значними просторовими диспропорціями в системі розселення. П'ять найбільших територіальних громад району (міських і найбільших сільських) концентрують близько 73 % усього населення, тоді як інші п'ять громад сумарно охоплюють орієнтовно лише 27 %. Населення зосереджене передусім у центральній-східній частині району – в кількох компактних урбанізованих осередках уздовж р. Дністер, що історично виступають демографічними ядрами (м. Новодністровськ, Хотин, смт Кельменці, с. Клішківці тощо). Натомість периферійні сільські громади відзначаються розосередженою мережею малих поселень і низькою густотою населення (наприклад, у Лівинецькій громаді всього ~52 осіб/км²). Така територіальна диференціація щільності та розмірів населених пунктів зумовлює різний рівень транспортної доступності й можливостей розвитку: великі за площею громади з малою густотою потребують додаткової уваги при плануванні інфраструктури. Демографічна динаміка в районі є переважно негативною. За період 1979–2021 рр. більшість громад

зазнала скорочення чисельності населення; лише в одній громаді (Новодністровській міській) простежувалося відносне зростання, обумовлене специфічними історичними чинниками розвитку. У всіх інших громадах відбувається депопуляція, причому у двох із них населення скоротилося на понад 25 %. Виявлено, що найбільш проблемними є Кельменецька та Лівинецька громади – саме вони демонструють максимальні темпи спадання населення та найгірші демографічні показники. Ці громади мають переважно сільсько-господарський характер і слабку інфраструктуру, що спричинює відтік працездатного населення і швидке старіння. Показово, що депопуляція охопила не лише малі сільські населені пункти, а й міські та селищні громади району – навіть відносно крупні центри (як-от м. Хотин або смт Кельменці) в останнє десятиліття втрачають населення значними темпами. Це свідчить про загальнорайонну кризу демографічного розвитку, обумовлену і загальними тенденціями (зниження народжуваності, масова міграція молоді), і місцевими чинниками периферійності. Адміністративно-територіальна реформа та укрупнення районів не усунули наявні диспропорції розселення. Новоутворений Дністровський район успадкував значну диференціацію між розвиненішими центрами громад та віддаленими селами. Зокрема, Кельменецька громада, отримавши статус адміністративного центру району, поки що залишається демографічно уразливою територією. Втім, її підвищений статус може позитивно вплинути на подальший розвиток громади: здійснюються інвестиційні проєкти та плани розвитку, що в перспективі може поліпшити соціально-економічну ситуацію і поступово вирівняти розселенські диспропорції. Для забезпечення збалансованого розвитку району необхідна державна та регіональна підтримка периферійних громад – покращення транспортної доступності, розвиток інфраструктури та створення робочих місць у сільській місцевості. Такий комплексний підхід дозволить зменшити розрив у рівні якості життя між центрами та периферією.

Висновки. Аналіз виявив суттєві просторово-демографічні диспропорції у Дністровському районі. Понад 70 % населення зосереджено в кількох найбільших, переважно міських громадах, тоді як віддалені сільські громади малозаселені. Ця нерівномірність супроводжується значними відмінностями в заселеності території та інфраструктурній доступності: густина населення варіює від дуже високої до критично низької. За останні десятиліття більшість громад втратила значну частину мешканців через низьку народжуваність і відтік населення, що спричинило старіння населення, особливо на периферії. Найбільш уразливі – віддалені сільські громади, які слід розвивати пріоритетно, натомість урбанізовані центри є відносно стабільні. Виявлені диспропорції підтверджують необхідність урахування особливостей розселення та демографічних тенденцій під час формування стратегій регіонального розвитку. Надалі доцільно продовжити моніторинг демографічних процесів (народжуваності, смертності, міграції) в розрізі громад та поглиблено досліджувати якість життя населення, що б вчасно помічати погіршення ситуації та краще розуміти, які заходи доцільно використовувати для подолання негативних тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Джаман В. О. Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів. *Економічна та соціальна географія*. 2004. Вип. 55. С. 87–92.
2. Заставецька Л. Б. Принципи формування і механізми функціонування нових територіальних громад і систем розселення у процесі реформування адміністративно-

- територіального устрою України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*. 2013. Вип. 672–673. С. 95–100.
3. Заставецька Л. Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013.
 4. Немец Л. М., Сегіда К. С., Кравченко К. А. та ін. Особливості нового адміністративно-територіального устрою України на субрегіональному рівні та регіональні системи розселення. *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 27–34.
 5. Сегіда К. Ю. Методичні основи аналізу розселення населення регіону. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2013. Вип. 18. С. 150–155.
 6. Портал “Децентралізація”. URL: <https://decentralization.ua/areas/0372>.
 7. Портал “Кельменецької громади”. URL: <https://kelmenecka-gromada.gov.ua/news/1742997466/>.
 8. Портал “Кельменецької громади”. URL: <https://kelmenecka-gromada.gov.ua/news/1641984448/>.
 9. Winide M. Size and Spacing of Rural Settlements. *Geographia Polonica*. 1961. No 2. P. 55–72.

REFERENCES

1. Dzhaman, V. O. (2004). Metodolohichni zasady doslidzhennia vidpovidnosti system rozselennia terytorialnii strukturi suspilno-heohrafichnykh kompleksiv. *Ekonomichna ta sotsialna heohrafiia: naukovyi zbirnyk*, 55, 87–92 [in Ukrainian].
2. Zastavetska, L. B. (2013). Pryntsypy formuvannia i mekhanizmy funktsionuvannia novykh terytorialnykh hromad i system rozselennia u protsesi reformuvannia administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Heohrafiia*, 672–673, 95–100 [in Ukrainian].
3. Zastavetska, L. B. (2013). Systemy rozselennia i heoprostorovi problemy vdoskonalennia administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy (Monohrafiia). Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka [in Ukrainian].
4. Nemets, L. M., Sehida, K. S., Kravchenko, K. A. and others (2020). Osoblyvosti novoho administratyvno-terytorialnoho ustroiu Ukrainy na subrehionalnomu rivni ta rehionalni systemy rozselennia. *Rehionalna ekonomika*, 1, 27–34 [in Ukrainian].
5. Sehida, K. Yu. (2013). Metodychni osnovy analizu rozselennia naselennia rehionu. *Problemy bezperervnoi heohrafichnoi osvity i kartohrafi*, 18, 150–155 [in Ukrainian].
6. Portal “Decentralizatsiia”. (2025, June 10). *Chernivetska oblast*. URL: <https://decentralization.ua/areas/0372> [in Ukrainian].
7. Portal “Kelmenecka hromada”. (2025, June 10). *Novyna vid 24.04.2024*. URL: <https://kelmenecka-gromada.gov.ua/news/1742997466/> [in Ukrainian].
8. Portal “Kelmenecka hromada”. (2025, June 10). *Novyna vid 12.01.2022*. URL: <https://kelmenecka-gromada.gov.ua/news/1641984448/> [in Ukrainian].
9. Winide, M. (1961). Size and spacing of rural settlements. *Geographia Polonica*, 2, 55–72 [in English].

Стаття: надійшла до редакції 25.08.2025
доопрацьована 15.09.2025
прийнята до друку 26.09.2025

**SOCIO-GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF SETTLEMENT
DISPROPORTIONS IN THE DNIESTER DISTRICT OF THE CZERNOWITZ
REGION AS A RESULT OF THE ATU REFORM**

Pavlo Ventsiv

*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
2, Kotsiubynskoho Str., Chernivtsi, Ukraine, 58000
e-mail: ventsiv.pavlo@chnu.edu.ua*

The article examines the peculiarities of the spatial distribution of the population, the differences between the communities of the newly created in the course of the administrative-territorial reform Dniester district of Chernivtsi region by the main demographic indicators for the period 1979–2021. The analysis was carried out to find out the uneven development of communities, the peculiarities of the population distribution in the district and to identify communities that require priority attention in regional development planning. Spatial and demographic patterns and trends in the district's development were identified. The study used official statistical data from the Main Department of Statistics in Chernivtsi Oblast and the Decentralization portal for the period 1979–2021. The statistical information was processed and described, and based on the results obtained, a series of maps was compiled in the Qgis environment. The maps obtained reflect the distribution of the population of the Dniester district at the level of amalgamated communities, population size, population density, distribution between rural and urban areas, population growth rates, and average distance between settlements. It has been established that more than 70% of the population of the new district is concentrated in the five largest communities, while other communities are significantly less populated. The population is located in urban communities, most compactly in Novodnistrovska ATC, Khotyn ATC and its surroundings. Peripheral rural communities are sparsely populated. The population dynamics is negative: In 1979–2021, population growth was recorded only in Novodnistrovsk. High rates of depopulation were found in Kelminetska and Livynetska communities. There are significant demographic problems in the district, with all communities experiencing population decline, and the Kelminetska community, despite the status of the district's administrative center, is facing population decline and low demographic indicators. The results obtained can be used to optimize the territorial organization of settlement and prepare recommendations for spatial planning.

Keywords: territorial organization, settlement system, demographic dynamics, spatial disproportions, depopulation, administrative-territorial reform, Dniester region.